

Forum for Natur og Friluftsliv - Sør-Trøndelag

Sandgata 30, 7012 Trondheim
Tlf.: 91369378 E-post: sor-trondelag@fnf-nett.no

Orkdal kommune
postmottak@orkdal.kommune.no

Dato: 18.12.2015

Høringsuttalelse om planprogram for Regionhavn Orkanger

FNF er et samarbeidsnettverk for naturvern- og friluftslivorganisasjoner på fylkesnivå. I Sør-Trøndelag er elleve organisasjoner tilknyttet FNF som til sammen har 33 000 medlemskap. Vi arbeider for å bevare natur og mulighetene å utøve friluftsliv, både i nærmiljøet og i villmark, i skogen og på fjellet.

Vi viser spesielt til prinsippet om samlet belastning i naturmanfoldlovens §10 og understreker at gruntvannsområdene rundt Trondheimsfjorden er under meget sterkt press. Vi viser videre til vannforskriften/vanndirektivet, at Trondheimsfjorden er nasjonal laksefjord og at Orkla er nasjonal lakseelv. For friluftslivet og folkehelsen viser vi til at havneutvidelsen vil redusere friluftslivsopplevelsene i området, og medføre mer luftforurensning både fra skip og veitransport.

Den nye regionhavnen for Trondheimsområde må legges til et område som gir minst mulig naturinngrep, minst negative konsekvenser for friluftslivet og folkehelsen, og som gir minst klimautslipp og tungtransport langs veiene. Norge har forpliktet seg til mål for biologisk mangfold og reduserte klimautslipp, noe også de lokale myndigheter har. En regionhavn uten sammenknytning mellom bane og båt innebærer at man velger bort de mest miljøvennlige transportmetodene for fremtiden.

Konsekvensutredning

Vi krever grundige vurderinger av viktige momenter i konsekvensutredningene i tillegg til de som er nevnt i forslaget til planprogram, og kan nevne bl.a.:

- Grundige vurderinger opp mot vanndirektivet/vannforskriften. Hvordan påvirkes miljøtilstanden av inngrepet?
- Konsekvenser for laksestammen og annet liv i den nasjonale lakseelven Orkla. Forurensning, utslipp, miljøgifter (som fra bunnstoff på skip), lyd, lys og andre faktorer som skremmer fisken osv. Utredningen må ta hensyn til de spesielle vernevilkårerne rundt *Nasjonale laksevassdrag: «Større inngrep i munningsområdet til nasjonale lakseelver tillates ikke»*.
- Vurderinger opp mot Ramsarkonvensjonen våtmarker og Bonnkonvensjonen for trekkende dyr (begge viktige for fugler).
- Lyd- og lysforurensnings påvirkning av også fuglelivet og føden til fugl og fisk (plankton, bløtdyr, børstemark o.l.)
- Konsekvensene av inngrepet for elvedeltaet. På hvilken måte vil utvidelse av havnen

føre til risiko for skade på elvedeltaet gjennom økt erosjon, mindre løsmasseavleiringer og miljøforurensning i form av utslipp og miljøgifter fra skip, samt oppvirvling av tungmetaller fra tidligere tiders forurensning?

- Vurderinger opp mot naturmangfoldloven, og spesielt prinsippet om samlet belastning og økosystemtilnærming i naturmangfoldlovens §10. Tilstanden til Trondheimsfjordens gruntvannsområder må vurderes meget grundig, og inngrep på Orkladeltaet må vurderes deretter.
- Konsekvenser for friluftslivet og folkehelsen, som følge av bl.a. mer støy og luftforurensning både fra havnen og veinettet.
- Miljømessige konsekvenser av mudring og eventuell økt oppvirvling av tungmetaller fra havbunnen (forurensning fra 1900-tallet).

Naturverdier

Forslaget til planprogram viser til at det er store naturverdier som vi mener er argument nok for å velge bort forslaget om havn ved Orklas munning:

«I sjø som er planlagt utfylt og mudret i forbindelse med ny havn ligger det bløtbunnsområder med verdifullt fugleliv. Innenfor selve tiltaksområdet er store arealer mudret, og det er tatt ut grusmasser. Tilgrensende områder i Råbygd fjæra og utenfor Reitan er regulert som spesialområde – naturvernområde.»

Bløtbunnsområdene fungerer som rasteplasser for vade-, måke- og alkefugler og har stedvis forekomst av ålegress. Svarthalespove, som er en sterkt truet fugleart, er observert i området.

Orkla er en av landets viktigste lakseelver, og har utløp i planområdet.»

Om konsekvenser for miljøet, står det:

«Utbygging av havneanlegg vil berøre bløtbunnsområder som har sårbart og bevaringsverdig fugleliv og marint liv. Utbyggingen kan også ha konsekvenser for laksebestanden i Orkla, særlig i anleggsfasen. Tiltaket kan dermed få konsekvenser for interesser knyttet til naturressurser og friluftsliv utenfor planområdet.»

Vi viser også til hva som står om utarbeidelse av helhetlig miljøplan for hele elvedeltaet, og vurderinger av avbøtende tiltak:

«Før utbygging av Grønøra Vest starter må det være utarbeidet en helhetlig miljøplan for hele elvedeltaet (både øst og vest for Orklas utløp) som inneholder vurderinger av muligheter for kompensasjon og restaurering av naturtyper og viltområder (f.eks. grunner og øyer).»

Noe som mangler konkret omtale er sjøørreten, der gruntvannsområdene på vestsiden er livsnødvendig for smolt og ungfisk. Ramsarkonvensjonen våtmarker og Bonnkonvensjonen om bevaring av trekkende dyr, som begge er spesielt viktige for fugler, må også hensyntas for området. (Vi kan vise til Naturvernforbundets og Norsk ornitologisk forenings brev til

Miljødirektoratet datert 1. oktober 2014¹.) Dette må også utredes grundig.

Nasjonal laksefjord og nasjonal lakseelv

I tillegg til ovennevnte vil FNF vise til de spesielle vernevilårene rundt *Nasjonale laksevassdrag*: «*Større inngrep i munningsområdet til nasjonale lakseelver tillates ikke*».

Trondheimsfjorden er en nasjonal laksefjord. Inngrepet vil utsette det nasjonale laksevassdraget Orkla, med Skjenaldelva, for stor risiko. Laksen vandrer mellom havet og elvene, og skader som oljesøl eller utfylling i og ved områder der den ferdes kan svekke dens adkomst og overlevelse. Vi minner om at laksen som kommer tilbake fra havet for å gyte benytter luktesansen for å navigere til den elven der de klekkes.

FNF er også bekymret for om lys og lyd kan skremme spesielt laksen bort fra elvemunningen. Elveeierne bruker i dag lys for å hindre at laksen skal gå enkelte steder. Det bør således utredes hvordan lyd, lys og eventuelt endret kjemisk sammensetning av duftstoffer i elven vil kunne påvirke laksen.

Data fra laksefisket viser at laksestammen i Orkla er allerede sterkt svekket. Orkla har hatt en stor nedgang i laksebestandene de siste årene², havneutbyggingen kan forverre situasjonen ytterligere. Det som trengs her er isteden tiltak for å *forbedre* forholdene og sikre Orklas fremtid som lakseelv, og mulighetene for fiske og turisme i Orkdal, Meldal og Rennebu.

Hvordan utbyggingen påvirker andre arter

Ålen står på rødlisten 2015 som sårbar, og kan også påvirkes negativt av en utbygging, noe som bør utredes.

Det må også utredes hvordan eventuelt betydelig mer lys og lyd vil påvirke fuglelivet og konsekvenser for andre arter, som ål, og mindre dyr som bløtdyr, børstemark, plankton o.l., som dessuten er føde for fugl og fisk. Det er kjent at kunstig belysning om natten gjør at dagaktive fugler blir mer nattaktive, og lyd kan medføre endringer i sang (volum og mønster), noe som bl.a. kan påvirke kondisjonen til fuglene. En snakker da om omfattende lyskilder, og et større havneområde helt inntil utløpet av Orkla og mudderflatene kan ha en langt større effekt enn mange andre lyskilder.

Plutselig støy kan i tillegg virke skremmende og forstyrre fugler i matsøk og annen adferd.

Vanndirektivet/vannforskriften

Det bør også fremgå i planen hva risikoen er for at vannforekomsten ikke skal nå god økologisk tilstand i 2021.

For å ta stilling til utbyggingen i forhold til vanndirektivet må følgende være besvart:

- Hva er dagens status?
- Kan man forvente at vannforekomsten ikke når opp til GØT (god økologisk tilstand) om man bygger ut?

1 <http://naturvernforbundet.no/trondelag/nyheter/naturvernforbundet-i-orklaregionen-og-nof-sender-brev-til-miljodirektoratet-vedrorende-planlagt-havneutbygging-i-orkdalsfjorden-article31906-1503.html>

- Kan man forvente at tilstanden forringes om man utvider havnen?
- Om svaret er ja på noen av de to siste spørsmålene, hvordan har man vurdert § 12 i vannforskriften?

Vi viser til standard miljømål i planen for Trøndelag som gjelder overalt i vannregionen med mindre annet er angitt (som f.eks. SMVF – sterkt modifiserte vannforekomster). For utløpet av Orkla, dvs. kystvannet, er miljømålet *minst god økologisk og kjemisk tilstand*. For elvestrengen ved utløpet gjelder det samme. Miljømålene skal opprettholdes eller nås ved konkrete prosjekter. Planen for Trøndelag får virkning både på et nokså overordnet, planmessig nivå, men ikke minst i tilknytning til konkret arbeid der vann berøres.

Vi henstiller til at konsekvensutredningen må inkludere vurderinger om hvordan miljømålene vil kunne nås i forhold til de foreliggende planene. Vi mener at planene tiltakshaver ønsker for Regionhavn Orkanger ikke er forenelige med kravene i vannforskriften for vannregionen.

Bevaring av elvedeltaet

Geologisk mangfold er en forutsetning for biologisk mangfold. Elvedeltaer er en sårbar og truet naturtype som har oppstått over lang tid som følge av sedimenttransport av sand og leire med ellevannet som har blitt avsatt og sedimentert ved elvens utløp, der hastigheten på vannmassene er redusert i kontakten med fjord og sjø. *"Det er registrert 290 elvedelta her i landet som er større enn 250 dekar - eller 0,25 kvadratkilometer. 45 av disse er så sterkt berørt av inngrep at de har mistet sin funksjon som naturlig økosystem."*³

En utvidelse av havnen langs elveløpet vil frakoble det som er igjen av elvedeltaet fra selve elven, altså de viktige våtmarksområdene vest for elvemunningen, på Granøra vest. For at mudderflatene i vannskorpen skal kunne holdes ved like, må løsmassene kunne sedimenteres der det er relativt grunt, og ikke lenger ut i fjorden der det er dypere vannmasser. Vi er bekymret for at balansen mellom løsmasseavsetninger fra elven og erosjonen av bølgeslag fra fjorden vil bli endret, og at de siste rester av deltaet gradvis vil erodere bort og forsvinne. Spesielt også med tanke på klimaendringene som vil gi økt havnivå og hyppigere stormer og stormflo, og ytterligere forsterke erosjonen. Selv om mer nedbør med klimaendringene kan medføre økt sedimenttransport, vil demninger/kraftstasjoner lengre opp i vassdraget dempe mye av sedimenttransporten, og avleiring på dypere vann istedenfor direkte til eksisterende gruntvannsområder, vil medføre at tilførselen av løsmasser som skal vedlikeholde deltaet opphører. Vi minner om at deltaets mudderflater/våtmarkssystemer og gruntvannsområder er viktig for bl.a. vadefugler og fisk, og bør bevares eller restaureres i henhold til Ramsarkonvensjonen og Bonnkonvensjonen, spesielt med tanke på (trekkende) fugler.

FNF minner også om at munningsområdet til Orkla har stor ustabilitet, og det kan skje store undersjøiske ras i området. Dette kan skade naturverdiene, turområdene og selve Orkanger sentrum.

Ideelt sett ville det vært ønskelig med en komplett restaurering av elvedeltaet, eller at elven får friere utløp, samt at industri- og havneområdet flyttes til et mindre verdifullt område, men anser dette dessverre som urealistisk per i dag. FNF velger derfor å sette noen minstekrav, ut

³ <http://www.miljostatus.no/Tema/Ferskvann/Elvedelta/>,
<http://elvedelta.miljodirektoratet.no/deltainfo.htm>

fra dagens situasjon. Ettersom miljøtilstanden i området er dårlig kartlagt, bør det iallfall ikke gjøres ytterligere inngrep før en får på plass bedre kunnskapsgrunnlag. FNF mener at for å bedre ivareta Orkladeltaet på Grønøra vest kan ikke havnen utvides, men snarere må resterende delta ivaretas bedre og omgivelsene restaureres på slik måte at løsmasser fra elven fremdeles kan sedimenteres her. Vannmiljøet må forbedres, ikke forverres. En må ikke øke risikoen for undersjøiske ras ved elvemunningen. men anser dette dessverre som urealistisk per i dag.

Samlet belastning

Vi har utarbeidet en rapport (vedlagt) som viser status for gruntvannsområdene rundt Trondheimsfjorden. Denne viser at en rekke slike områder allerede er skadet/ødelagt eller mangler beskyttelse mot nye, potensielle og planlagte inngrep.

Ved en vurdering av fuglelivet er det ikke tilstrekkelig å bare se på virkningen av inngrepet akkurat ved munningen av Orkla. En må se på hele våtmarkssystemet i Trondheimsfjorden under ett, og spesielt Orkdalsfjorden og Gaulosen. Det som skjer på Orkanger kan få negative konsekvenser også for Gaulosen og resten av våtmarkssystemet.

Tidligere inngrep og eventuelle nye inngrep må vurderes sammen, slik at man får et reelt bilde av den økologiske tilstanden til naturtypene og for artene som kan befinne seg der. Vi minner om at biotoper ikke til en hver tid huser alle arter som har sitt naturlige leveområde der, men at dette fluktuerte over tid. Fraværet av en art er ikke noe argument for å fjerne leveområdet dens, for en må forutsette at arten vil komme tilbake.

Vår gjennomgang tilsier at utbyggingen av Regionhavn Orkanger må vurderes grundig etter prinsippet om samlet belastning i naturmangfoldloven §10, og vi vurderer det til at inngrepet ikke kan gjennomføres, uansett valgt alternativ for Orkanger havn, ei heller med avbøtende tiltak.

Friluftsliv, trivsel og folkehelse

Friluftsliv er en viktig faktor for trivsel og folkehelse. Utbygging av Regionhavn Orkanger vil ha store negative konsekvenser for bomiljøet og friluftslivet i området Råbygda og Orkanger. Strandsonen brukes i dag til rekreasjon og det er stort potensial til enda mere bruk om man tilrettelegger strandsonen. En utvidelse av havnen gjør at inngrepene kommer nærmere rekreasjonsareal med den forringelse det innebærer på grunn av både visuell påvirkning og støy. Støyutredningene må ikke bare ta opp støy som ligger over forskriftsmessige verdier for helseskade, men også den type støy som skaper mistrivsel og irritasjon når man er ute på tur for å nyte friluftsliv og naturens stillhet.

Havneveien vil lett kunne bli brukt som snarvei fra havnen og opp på E39 til byen, noe som vil være ødeleggende for friluftsområdet rundt Gammelosen, som er et veldig populært turområde i dag. Havnevegen går langs turstien på deler av dette området, og det er et ufravikelig krav at denne må være stengt, og ikke få økt trafikk ved en eventuell havneutvidelse.

Mer støy og forurensning fra havneanlegget og stadig forbipasserende tungtransport vil sterkt redusere friluftslivsopplevelsene i området, og vi vil derfor fraråde utvidelse av havnen også på denne bakgrunn. Selv om det tilrettelegges for landstrøm, vil partikkelutslippene forverres.

Vi anser tilkobling av havnen til jernbanenettet som urealistisk, og veitrafikken med støy og forurensning/partikkelutslipp vil øke. Havneveien må være stengt for trafikk.

Uttalelsen støttes av: FIVH-Trondheim, Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag, Norges Jeger og Fiskerforbund i Sør-Trøndelag, Norsk Botanisk forening Trøndelagsavdelinga, Norsk Ornitologisk Forening avdeling Sør-Trøndelag, Syklistenes Landsforening, Trondhjems Turistforening og Trondheim Turmarsjforening.

Staffan Sandberg
Fylkeskoordinator
FNF Sør-Trøndelag

Kopi: STFK
FMST